



FOLKMUSIK I SKOLAN



metodhandbok för grundläggande utbildning årskurs 1-6
med ljudfiler på webben

Aladdins lampa - Metodhandbok

I din hand håller du en unik handbok, som öppnar en värld av kultur, metoder för verkstäder eller möten med konsten för barn eller unga. Metodhandboken har uppkommit inom ett barnkulturcenter i nätverket Aladdins lampa.

Nätverket Aladdins lampa har funnits sedan år 2003 och understöds av undervisnings- och kulturministeriet. Nätverket omfattar barnkulturcenter på olika håll i Finland. Metodhandboken ger uttryck för vissa värderingar, som är gemensamma för alla aktörer i nätverket. Vi anser att varje barn och ungdom har rätt till konst- och kulturtjänster, att barnen och unga är aktiva aktörer och att konst och kultur är en del av barnens och familjernas välmående. Vi vill bygga broar mellan olika konstarter, skapa dialog mellan kulturerna och satsa på professionalitet inom barnkulturen.

Vårt mål är också att dessa värderingar sprids till hela Finland genom våra metodhandböcker – även till sådana orter där det inte finns egentliga barnkulturcenter.

Vi hoppas att Aladdins lampa får lysa och inspirera dig och din grupp till ett lyckat möte med konst och kultur!

Med vänlig hälsning Aktörerna i nätverket Aladdins lampa



Folkmusik i skolan -metodhandbok för grundläggande utbildning
årskurs 1-6 med ljudfiler på webben

Utgivare: Stiftelsen för Martin Wegelius Institutet och Österbottens förbund,
publikation nr 81.

Redaktör: Marianne Maans

Layout: la Wingren

Inspelningar på webben: Matti Kontio

ISBN 978-951-592-133-8

Tryckeri: KTMP, Korsholm 2014

Metodhandboken i folkmusik för grundläggande utbildning, årskurs 1-6.

Metodhandboken i folkmusik innehåller repertoar och handledning, samt har en ljudbilaga i mp3-format på utgivarnas hemsidor. Metodhandboken är en gemensam satsning av aktörerna inom folkmusiknätverket Lirarna: Martin Wegelius-institutet (MWI), Barnkulturnätverket BARK/Österbottens förbund, De Ungas Musikförbund i Svenskfinland rf (DUNK) och Svenska litteratursällskapet i Finland/Finlands svenska folkmusikinstitut (SLS/FMI). Som utgivare står Stiftelsen för Martin Wegelius Institutet och Österbottens förbund.

Till metodhandbokens viktiga uppgifter hör att inspirera och göra folkmusikrepertoar lättillgänglig för lärare och ledare som jobbar med barn och unga. Materialet visar hur folkmusiken kan användas i skolan och ger ett viktigt tillskott till elevernas musikaliska repertoar. Låtarna är upptecknade i den finlandssvenska traditionen som har mycket gemensamt med de övriga nordiska ländernas, men även med andra Europeiska länders folkmusik, vilket ställer materialet i ett större perspektiv!

I webb-ljudbilagan finns metodhandbokens visor och stämmor i mp3-format. Ljudbilagan har spelats in vid IMU-Inkoon musiikki av Matti Kontio. Som musiker fungerar Marianne Maans (sång och fiol), Sinikka Kontio (piano) och Matti Kontio (femsträngad kantele). Ljudbilagan samt en pdf-verison av metodhandboken finns i fritt nedladdningsbara versioner på aktörernas hemsidor: www.lirarna.fi, www.mwi.fi, www.osterbotten.fi/bark, www.taikalamppu.fi, www.dunk.fi, www.sls.fi/folkmusik. Ett varmt Tack riktas till Svenska Kulturfonden, Svenska Folkskolans vänner, William Thurings stiftelse, Eugène, Elisabeth och Birgit Nygréns stiftelse, Helsingfors svenska bostadsstiftelse och Föreningen Konstsamfundet för understöd till Lirarnas verksamhet. Tack även till Sinikka och Matti Kontio! Samtidigt med denna bok ges även ut en Metodhandbok i folkmusik för daghem och förskolor. Också den finns tillgänglig på hemsidorna.

För mera folkmusikmaterial och information om aktuella kurser, kontakta aktörerna till metodhandboken. De finlandssvenska folkmusikarkiven innehåller fina samlingar med mera visor, instrumentalmusik, danser och roliga lekar!

Aktörerna inom folkmusiknätverket Lirarna

Folkmusik i skolan

–metodhandbok för grundläggande utbildning årskurs 1–6.

Innehållsförteckning

Förord.....	05
Allmänt om folkmusik.....	06
Folkmusik med barn och ungdomar.....	06
Tonararter och röstläge.....	06
Mp3-ljudbilaga på hemsidor.....	07
Gehörsinläring.....	07
Tips, stämmor och ackord.....	07
Ackordkomp på 5-strängad kantele.....	08
Enkla ljudredskap och musikinstrument.....	08
Dansbeskrivningar.....	11
Repertoar	
1. Vem vill byta hästar (sånglek).....	12
2. Esika vesika (räkneramsa).....	12
3. Kom ska du få en sväng (sånglek).....	13
4. När jag gick på Stockholms bro (räkneramsa).....	13
5. Adam hade sju söner (sånglek, stämsång, instrument).....	14
6. Tag en annan (sånglek, stämsång, instrument).....	15
7. Nyckeln till kungens trädgård (kom ihåg lek, rita, hitta på egna kom ihåg lekar).....	16
8. Ville ni gå till noten (stämsång).....	17
9. Svinaherden (medeltidsballad, dansa ballad).....	18
10. Bakvända visan (skämtvisa, hitta på egna verser, instrument, rita).....	20
11. Tratt-hatt hade min man (skämtvisa, hitta på nya verser, instrument).....	21
12. Vion Standion Standarion (skämtvisa, kom ihåg lek).....	22
13. Dans en liten docka (stämsång, kantele).....	24
14. En sjömans brud (sjömansvisa, stämsång, hitta på nya verser).....	26
15. Lammena små (kanon, stämsång).....	28
16. Fyra flickor (sånglek, stämsång, kantele och rytminstrument).....	30
17. Höns Polska (stämsång, klapprytm).....	32
18. Silver och gull (stämsång, instrument, kantele).....	34
19. Liten piga (sång, instrument).....	36
20. Ett, två tre och fyra (stämsång, instrument).....	38
21. Julen i Fantásien (skämtvisa, fantasiorkester).....	40
Källor.....	42

Redaktören **Marianne Maans (Esbo)** är en folkmusiker med rötterna i den Österbottniska foltraditionen. Hon har musikmagisterexamen från Sibelius-Akademins folkmusiklinje och verkar mångsidigt inom folkmusiken som pedagog, musiker, samt inom olika projekt.

Den finlandssvenska folkmusiken är Mariannes specialområde och hon har jobbat med verkstäder och tvärkonstnärliga produktioner för barn och ungdomar. Marianne spelar i mindre ensembler och har även jobbat med arrangemang för damkörer och folkmusikgrupper.



Foto: Pentti Hokkanen

Förord

Metodhandboken vill inspirera till att använda folkmusik i verksamhet tillsammans med barn och ungdomar. Skolan är en av de viktigaste intrycksgivarna i de ungas liv och ger alla likvärdig undervisning, samt möjlighet att lära sig nya saker. Skolans verksamhet är till stora delar riktgivande för framtida hobbyn och yrkesval. Det är viktigt att eleverna får uppleva mångfalden av möjligheter och alternativ som finns i livet. Kultur i sina många olika former och stilar stöder de ungas utveckling och ger möjligheter till upplevelser, uttryck och växelverkan.

Materialet är särskilt riktat till årskurs 1-6 i den grundläggande utbildningen, men kan användas även i andra verksamhetsformer med barn och unga, t.ex. på eftis, läger och kurser. Folkmusiken känner inga åldersgränser och visorna kan sjungas med människor i alla åldrar. Eftersom eleverna i årskurs 1-6 representerar en ganska bred åldersgrupp, har låtarna försetts med både lättare och mera avancerade alternativ till utförande, av vilka var och en kan välja det lämpligaste alternativet för sin grupp!

Repertoaren innehåller främst material som jag själv använt med barn i skolåldern, men också låtar som tagits fram särskilt till denna metodhandbok. Ljudbilagan på hemsidorna ger musikaliskt "liv" till noterna och kan användas för gehörsinläring av låtarna och som komplement till noterna.

Folkmusiken ger många möjligheter till användning i skolarbetet och jag hoppas att den skall vara en rik källa till glädje och kreativitet!

Marianne Maans

Musikmagister, medlem i Lirarnas arbetsutskott

Allmänt om folkmusik

Det finns många möjligheter till att närma sig folkmusiken och dess olika stilar. Folkmusikrepertoar kan omspänna allt från vaggan till graven och från vardag till fest. Folkmusiken kan utövas på alla nivåer från det lekande barnet i sin mammas famn till den kreativa virtuoson på världens estrader. Folkmusikens styrka finns i mångfalden och det personliga greppet. Folkmusiken kan vara den enskildes konstform eller knuten till växelverkan och samspel med andra.

Traditionen ger många intressanta aspekter att ta fasta på. Den kan föra oss på tidsresor till vår egen historia eller till folk i andra länder. Enkla vaggvisor och barnramsor har ofta likartade drag i rytmik och melodiföring i olika kulturer. I många kulturers folkmusik kan man även höra spår och influenser av den pentatoniska skalan och naturtonskalan (skalan som bildas genom övertonserien).

Folkmusiken lever i sin tid och är i ständig förändring. Varje utövare präglar sin musik genom sin egen personlighet. Traditionellt har folkmusiken varit minnesbaserad och lärts på gehör utan noter. Förelämningsvis är gehörinläringen oslagbar som pedagogisk metod när det gäller att lära en låts tolkning och stil. Noterna är ett bra hjälpmedel som stöd för minnet!

Folkmusik med barn och ungdomar

Materialet i metodhandboken har sammanställts för att kunna användas med olika åldrar och har flera alternativ till utförande; enklare för de yngsta årskurserna och mera avancerade för de äldre. Här finns allt från enkla ramsor och sånglekar, till flerstämmiga arrangemang. Melodierna är lätta att ta till sig och kan också sjungas helt utan arrangemang eller ackompanjemang. Alla kan sjunga med sin egen personliga och naturliga röst. Ju mera man sjunger, desto bättre lär man känna sin egen röst. Folkvisor finns ofta upptecknade i olika varianter och du kan göra egna tolkningar och utvecklingar tillsammans med eleverna om du vill.

I en skolklass finns många elever och alla har sina särskilda förmågor och intressen. Folkmusiken kan knytas till andra skolämnen än musik och ger utrymme för ett helhetsmässigt lärande. Flera av låtarna kan inspirera till att skriva egna texter, rita, bygga egna instrument, göra tidsresor osv. Låt musiken präglas av glädje, energi och kreativitet. Forma materialet spontant enligt stundens ingivelse och all din tidigare kunskap, så som det passar bäst för dig och din grupp!

Tonarter och röstläge

Metodhandboken innehåller låtar med varierande tonomfång. Pojkars och flickors röstutveckling är likartad fram till målrottet, men attityden gör ofta att pojkar hellre sjunger i lägre tonlägen. I 7-8 årsåldern är tonomfånget i genomsnitt omkring ettstruken oktaven h/c1 – d2. Vid 9-10-årsåldern har röstkapaciteten utvecklats till a-g2, men med individuella skillnader. För en del är tonerna a och h (under c1) förelämningsvis låga. Det samma gäller för elever i årskurs 5-6, men många flickor kan nå även högre toner. Pojkarnas tonomfång kan bli ganska snävt i målrottet och det är viktigt att sjunga i ett lämpligt tonläge¹⁾

Metodhandbokens låtar är i regel lämpliga för elever i åk 1-6. Stämmorna kan fördelas till elever som sjunger i antingen högre eller lägre tonlägen. Om tonarten är för låg har barn svårt att sjunga och resultatet kan istället bli "brummande", "pratsjungande" eller skrikande. Barnen kan också få skador på stämbanden eller vägra att sjunga!²⁾ Tips för kvinnor som hellre sjunger i lägre tonlägen, är att försöka nå barnens tonläge genom att sjunga "ljusare". Det innebär att i stället för att sjunga i sitt talröstläge, där en vuxen vanligtvis sjunger, sjunga i lite högre tonläge. På samma sätt som när man talar, ska man i sången undvika att anstränga eller pressa rösten. Sjung med en bra hållning och aktivera hela kroppen. Tag lungorna och magmuskulerna till att hjälp.³⁾ Använd gärna instrument som hjälpmedel och lyssna på webbens mp3-ljudbilaga!

Mp3-ljudbilaga på hemsidor

Metodhandboken innehåller en ljudbilaga med visor och stämmor i mp3-format på utgivarnas hemsidor (www.lirarna.fi, www.mwi.fi, www.osterbotten.fi/bark, www.taikalamppu.fi, www.dunk.fi, www.sls.fi/folkmusik). Du kan ladda ner ljudbilagan, lyssna på låtarna och lära dig på gehör. Ljudbilagan kan också användas som stöd till noterna och komplement i undervisningen.

Gehörsinläring

I gehörsinläring lär man sig en låt genom att lyssna, härma och upprepa, samtidigt som man också automatiskt lär sig låtens stil. Många säger att de bättre kommer ihåg gehörsinlärd låtar, än låtar som de lärt från noter. De gehörsinlärd låtarna minns man ofta för resten av livet! Barn lär sig naturligt på gehör genom att lyssna och härma, medan vuxna ibland fjärmats från denna traditionella inlärningsmetod.

Lär dig låten först själv från webbens mp3-ljudbilaga och använd noterna som hjälpmedel om du vill. Presentera sedan visan för eleverna. Börja sedan inläringen genom att sjunga endast en kort fras åt gången, som eleverna härmar. Upprepa fras efter fras på ett roligt sätt, tills eleverna kan hela sången. Ifall visan har många verser, kan inläringen ske stegvis t.ex. en ny vers/dag. Använd instrument som hjälpmedel om du vill och handrörelser för att visa melodins stigande eller sjunkande tonföljder. Gehörsinläring är ofta en vanesak som sker snabbare efter hand.

Tips, stämmor och ackord

Uppe i hörnet på varje notsida finns tipsrutor som hjälper dig att snabbt hitta olika låttyper. Använd låtarna mångsidigt och integrera gärna folkmusiken i andra skolämnen.

Alla visorna fungerar i sig utan stämmor och komp. Det kan dock vara roligt och lärorikt att sjunga i enkla stämmor, samtidigt hjälper stämmorna till att hitta lämpligt tonläge för elever med olika röster. Oftast brukar jag lära ut visans melodi till hela gruppen, även om jag vet att tonläget kan kännas högt för en del. Man kan variera med att träna visans text med talröst i samma rytm som man sjunger. När jag märker

att eleverna börjat känna sig hemma i texten och melodin, brukar jag lära ut övriga stämmor. Flera av låtarna innehåller låtta s.k. bordunstämmor som kan vara roliga särskilt för dem som inte vill sjunga i högre tonlägen (se t.ex. Svinaherden). Bordunstämmor används ofta i folkmusiken och innebär att man sjunger eller spelar en och samma ton till melodin. T.ex. säckpipor har ofta bordunton. Bordunen ger låten en ålderdomlig klang och bra motvikt till melodin. Bordun kan sjungas med visans text eller utan ord t.ex. "aa..", "oo..", "mm.." osv. Bordun kan också spelas på instrument. Prova i t.ex. låten "Adam hade sju söner" att spela melodins grundton som lång ton eller med rytmiska figurer.

Visorna har traditionell enkel grundackordsättning och ofta även angiven grundrytm för komp och rytminstrument. Träna först den enklaste grundrytmen och variera efter hand.

Ackordkomp på 5-strängad kantele

Den 5-strängade kantelen passar bra att användas med barn och ungdomar eftersom grunderna är lätta att lära sig och instrumentet har vacker klang. I noterna används ackordstegsbeteckningarna I, IV och V. Dessa motsvarar "bär"-beteckningarna, som ofta används för komp på 5-strängad kantele. I = jordgubbe, IV = hjortron och V = blåbär, varav jordgubbe och blåbär är de mest använda ackorden. I ackordbeteckningar innebär ackordstegen I = D/Dm, IV = G och V = A7, när kantelen är stämd i D-dur (d, e, f, g, a) eller D-moll (d, e, f, g, a).

I enkelhet kan komp på 5-strängad kantele beskrivas så här: Stäm kantelen i dur eller moll. Håll kantelen på ett bord, i knäet eller på golvet framför dig så att den kortaste strängen är närmast dig själv. Räkna strängarna 1-5, med den längsta strängen som nummer 1 och den kortaste strängen närmast dig själv som nummer 5.

I (jordgubbe, D/Dm) - håll vänster hands lång- och pekfinger på sträng 2 och 4 så att strängarna dämpas. Dra över strängarna med höger hands fingrar. Endast strängarna 1, 3 och 5 klingar.

IV (hjortron, G) - håll vänster hands lång- och pekfinger på sträng 3 och 5 så att strängarna dämpas. Dra över strängarna med höger hands fingrar. Endast strängarna 1, 2 och 4 klingar.

V (blåbär, A7) - håll vänster hands lång- och pekfinger på sträng 1 och 3 så att strängarna dämpas. Dra över strängarna med höger hands fingrar. Endast strängarna 2, 4 och 5 klingar.

Lär dig att snabbt byta mellan ackorden I och V. Man kan också kompa på 5-strängad kantele med en liten trästicka som plektrum. Ett enkelt plektrum fås av en tändsticka när man bryter eller skär bort tändsatsen.

Enkla ljudredskap och musikinstrument

Många av dagens instrument fanns i primitivare versioner innan de utvecklades till sin nuvarande form. Ofta tillverkade man själv sina instrument och materialen hämtades direkt från naturen. De tidiga instrumenten användes ofta som hjälpmedel i vardagen, t.ex. enkla flöjter som lockpipor i fågeljakt. Innan det fanns



Lergökar (Urmusik-projekt, Scen Pegasos) Foto: Mao Lindholm

elektricitet och nutida teknik, kunde också rösten och instrument användas för att meddela särskilda budskap till varandra. På en del håll har man haft särskilda melodier som spelats när t.ex. ett djur tappats bort. Då kunde de som hörde melodin, hjälpa till i letandet och i sin tur svara med en viss melodi om de hittade det bortsprungna djuret.⁴⁾

Bekanta er med enkla ljudredskap och folkinstrument. Jämför med moderna instrument och se hur instrumenten utvecklats. Ordna i mån av möjlighet konserter och verkstäder med musiker. Ni kan också bygga egna instrument och experimentera med att skapa ett forntida ljudlandskap. Nedan några exempel på enkla instrument.

Koskälla, fårklocka, bjällror

Koskällan hängde runt ledarkons hals och höll genom sitt ljud boskapen samlad. Klockor för får och getter har haft samma funktion. Enligt folktron skyddade klockans ljud djuren från olyckor. Bjällror och klockor fanns också i hästarnas selar. På långt håll kunde man höra och känna igen vem som var på väg, postiljonen hade eget ljud i klockan, liksom prästen, länsman osv.



Kantflöjter

Gör kantflöjter av t.ex. rörväxten kvanne (Angelica archangelica). Skär av röret i lämplig längd, pröva tonen genom att blåsa på kanten av röret på samma sätt som man kan blåsa och få en ton på kanten av en flaskhals. Kantflöjten har vackert ljud och fungerar bra både som färsk och när den torkat, men är skör och spricker lätt sönder. Prova att spela flera kantflöjter med olika toner tillsammans.

Lergök

Lerflöjten är ett urgammalt instrument som är känt över stora delar av världen. En del är enkla och har enstaka fingerhål, medan t.ex. okarina kan ha upp till åtta fingerhål vilket gör det möjligt att spela även avancerade melodier.

Sjungande stenar

Flata stenar fungerar bra som rytminstrument. Håll en flat sten i vardera handen, knacka rytmiska figurer. Genom att hålla handen som en "kopp" skapar man klangrum för stenarna.

Rytmpinnar

Tillverka rytmpinnar med olika klang beroende på storlek och virke. Spela genom att knacka pinnarna mot varandra.

Maracas

Gör rytminstrument av små askar eller burkar. Olika material och innehåll har olika ljud. Prova t.ex. ris, grus m.m. Dekorera gärna instrumenten!

Blomkruksmarimba

Tag vanliga lerblomkrukor av olika storlek och vänd dem upp och ner. Ställ dem i en rad och knacka med lätta träpinnar, t.ex. asiatiska ätpinnar, och lyssna på krukornas olika toner. De har ett mjukt och behagligt ljud som passar till många låtar.

Kroppen som instrument

Kroppen är det "instrument" som vi alltid bär med oss. Hurudana ljud kan vi själva göra med händerna, fötterna, rösten, munnen? Lek och upptäck möjligheterna i den egna rösten.



Bilder: Kantflöjt och klocka från hästsele (Urmusik-projekt, Scen Pegasos)
Foton: Mao Lindholm



Dansbeskrivningar

Dansa ballad

Ursprunget till den nordiska medeltidsballaden kan spåras till 1200-talets Frankrike.⁵⁾ Balladerna kan ha många verser och leds av en försångare, medan övriga faller in i omkvädet/refrängen. Handlingen i ballader varierar från naturmytiska berättelser om näcken, älvor och troll, till historier med riddare och prinsessor. En välkänd medeltidsballad är Staffan stalleträng.

Lär ut balladstegen till eleverna, prova tillsammans med sång och balladhandfattning.

Balladsteg: Två steg sidledes till vänster och ett till höger. Upprepa.

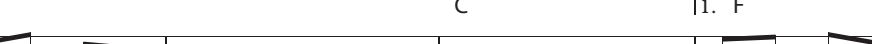
Balladhandfattning: Stå i ring med ansiktet inåt ringen och armarna löst vid sidorna. Var och en vrider sin vänstra arm så att handflatan öppnas inåt ringen och högra handen så att handflatan öppnas utåt = båda tummarna pekar åt vänster. Tag varandra i hand, krök armarna och stig samtidigt ett litet steg framåt så alla kommer varandra lite närmare. Nu bör båda händerna peka mot vänster = samma ställning som om man skulle spela luftgitarr med händerna i midjehöjd. Sätt igång balladstegen, dansa och sjung!

Långdans

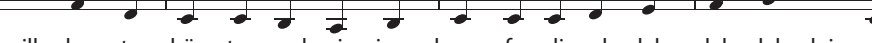
Håll varandra i hand så att ni bildar ett långt led. Den som går först leder sången framåt med gång- eller springsteg. Långdansen går som en orm i ringar, spiraler, sicksack och kringelikrokar i rummet eller genom flera olika rum. Långdansen kan varieras som en "Följa John"-lek där fördansaren bestämmer stegen med att hoppa jämfota, på ett ben, gå baklänges osv. Alternativt kan man dansa i ring med någon i mitten som bestämmer stegen.



Trad. upptecknad i Jakobstad
Bearb. Marianne Maans

1) 

Vem vill by - ta häs - tar med mig, sjung hopp - fa - di - ral - lal - lal - lej och lej.

2) 

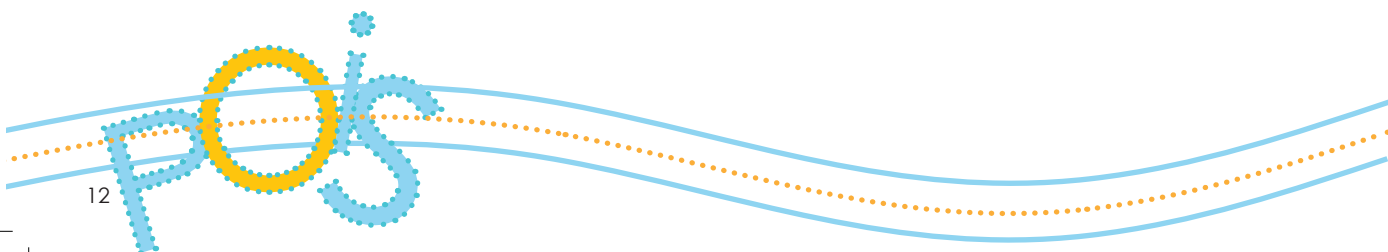
Tra - la lal - lal - la tra - la - lal - lal - la, tra - la lal - lal - la, sjung - hopp - fa - di - ral - lal - lej.

- 1) Stå parvis som "parhästar", sida vid sida och håll i hand. Dansa runt i rummet med galoppsteg, sök upp ett nytt "hästpar" och byt par.
- 2) Håll i båda händerna med det nya paret och dansa runt.

Efter Marianne Maans
enligt trad. i Esse

Esika vesika
loiton toiton
sippeli sumppeli
muttii maa
täämaa tikku
rutika
pois

Räkneramsa med nonsensord för att t.ex. välja någon i en lek. Peka i tur och ordning på varje person som är med i leken. Den som får ordet "pois" blir vald eller ska "ut".



3. Kom ska du få en sväng

Trad. sjungen av Elna Hoxell, Lappfjärd
Bearb. Marianne Maans

1) Gm 2) 1) Dm 2) Cm Gm

Kom ska du få en sväng ut - av mig, jag en av dig och du en av mig.

5 3) Gm D7 Gm 4)

Det ska gå he - la la - get om-kring, tills vi har dan - sat al - la.

Sånglek

Stå parvis i ring mitt emot varandra, den ena personen med ryggen mot mitten av ringen och den andra med ryggen utåt. Håll varandra i båda händerna.

- 1) Sträck höger ben i kors snett framåt över vänstra benet.
- 2) Sträck vänstra benet i kors snett framåt över högra benet.
- 1) Upprepa höger ben i kors mot vänster.
- 2) Upprepa vänster ben i kors mot höger
- 3) Dansa runt parvis på egen plats.

4) Alla tar ett steg mot vänster och får då ett nytt par framför sig. Ta varandra i båda händerna och börja leken igen!

4. När jag gick på Stockholms bro

Trad. upptecknad i Esse

När jag gick på Stockholms bro
mötte mig en trasig sko
hur många hål var på den då?

Räkneramsa

Använd räkneramsan för att t.ex. välja någon i en lek. Peka på var och en som är med i leken, i tur och ordning för varje ord i ramsan. Efter frågan "Hur många hål var på den då?" säger någon ett tal och man räknar vidare fram till personen som talet ger.

sånglek

stämsång

instrument

5. Adam hade sju söner

Trad. upptecknad i Pojo

Arr: Marianne Maans

1)

① melodi

A - dam ha - de sju sö - ner, sju sö - ner ha - de A - dam.
Dm Am Dm

② stämma

A - dam ha - de sju sö - ner, sju sö - ner ha - de A - dam.

5

2)

3)

Al - la gjor-de de så här. Så gjor-de al - la A-dams vack - ra sö - ner.
Dm Am Dm Am Dm

Al - la gjor-de de så här. Så gjor-de al - la A-dams vack - ra sö - ner.

2. |:Adam hade sju döttrar, sju döttrar hade Adam.:|

|:Alla gjorde de så här.:|

Så gjorde alla Adams vackra döttrar.

① Sjung och lek visan som har en trevlig rytm och melodi!

② Ifall ni vill sjunga i stämmor, prova den effektfulla bordunstämman som ligger mest på en ton.

Sånglek

1) Stå i stor ring och håll varandra i hand. Dansa medsols med gångsteg, vänd motsols i reprisen.

2) Stanna, sjung "Alla gjorde de så här", varefter någon gör en rörelse som de övriga försöker upprepa.

3) Sjung sista frasen, ta varandra i hand och sjung sångleken på nytt.

Instrument

Sjung visan och ackompanjera med ackord- och rytminstrument. Vid "Alla gjorde de så här" görs rytmiska solosnuttar på instrumenten som de övriga försöker upprepa!

6. Tag en annan

Trad. sjungen av Sylvia Sundström, Kökar
Arr: Marianne Maans

① melodi

1. Tag en an - nan tag en an - nan tag en så - dan som jag. Tag en jag. Hej

2. Tag en an - nan tag en an - nan tag en så - dan som jag. Tag en jag. Hej

② stämma

1. Tag en an - nan tag en an - nan tag en så - dan som jag. Tag en jag. Hej

2. Tag en an - nan tag en an - nan tag en så - dan som jag. Tag en jag. Hej

li - rum la - rum, hej la - rum li - rum, hej lus - ti - ga tag. Hej tag.

li - rum la - rum, hej la - rum li - rum, hej lus - ti - ga tag. Hej tag.

2. |:Dansa riktigt, men försiktigt med vännen du har.:
|:Hej lirim larum, hej larum lirim, hej lustiga tag.:|

3. |:Dansa mera, dansa mera, med vännen du har.:
|:Hej lirim larum, hej larum lirim, hej lustiga tag.:|

① Jung melodi.

② Lär ut stämman och kombinera med melodi.

Sånglek och långdans

Dansa i ring med- och motsols med små springsteg, byt riktning i repriserna. Dansa även parvis, bjud upp ett nytt par för varje ny vers. Prova också att sjunga visan till långdans! (Se Dansbeskrivningar: Långdans)

Instrument

Ackompanjera sången med rytm- och ackordinstrument. Ifall du vill kompa även på 5-strängad kantele, stäm kantelen i D-dur (d, e, fissa, g, a) och följ ackordbeteckningarna i noten. Kantelens steg I = D och steg V = C. Kantelens V:e steg som är ett A7-ackord utan ters, klingar fint tillsammans med C-ackordet.

Grundrytmer: $\frac{3}{4}$ ||:  :|| ||:  :||

kom ihåg lek

rita

hitta på egna kom ihåg lekar

7. Nyckeln till kungens trädgård

Text trad. upptecknad i Sibbo, Esbo och Ingå

Melodi: Marianne Maans

1. Här är nyc - keln till kun-gens träd - gård. 2. Här är gum - man, som ä - ger

5 nyc - keln till kun-gens träd - gård. 3. Här är kof - tan, som var på gum - man, som ä - ger

10 nyc - keln till kun - gens träd - gård. 4. Här är re - pet, som var kring..osv.

4. Här är repet, som var kring koftan, som var på gumman, som äger nyckeln till kungens trädgård.

5. Här är repslagarn, som snodde repet, som var kring koftan, som var på gumman, som äger nyckeln...

6. Här är hatten, som var på repslagarn, som snodde repet, som var kring koftan, som var på gumman...

7. Här är plymen, som var på hatten, som var på repslagarn, som snodde repet, som var kring koftan...

8. Här är fågeln, som fällde plymen, som var på hatten, som var på repslagarn, som snodde repet, som...

9. Här är trädet, som fågeln satt i, som fällde plymen, som var på hatten, som var på repslagarn, som...

10. Här är jorden, där trädet växte, som fågeln satt i, som fällde plymen, som var på hatten, som var på repslagarn, som snodde repet, som var kring koftan, som var på gumman, som äger nyckeln till kungens trädgård.

Kom ihåg lek

Sitt i ring och låt en nyckel eller ett annat föremål gå från hand till hand, samtidigt som ni sjunger. För varje vers nämns en ny sak, som man ska försöka minnas. Till slut är det sammanlagt tio saker att komma ihåg. För att göra leken lite lättare kan du rita en bild med nyckeln, gumman med koftan, repet kring midjan osv.

Hitta på egna kom ihåg lekar

Ta ett föremål t.ex. spik, ring, telefon, bok el.dyl och hitta på en historia kring saken, enligt samma mönster som Nyckeln till kungens trädgård. Rita en enkel bild, be de andra i gruppen att försöka lista ut hur historien går. Lek de nya kom ihåg lekarna tillsammans!

8. Vile ni gå till noten?

Trad. upptecknad i Sibbo och Tusby
Arr: Marianne Maans

Intro

melodi 1

A B Em B Em B

Vil-le ni gå till no-ten no-ten no-ten, vil-le ni gå till no - ten?

5 B B Em B Em Bm A 1. B 2. B7

Ta nu kor-gen i han-den, gå nu längs ut-med stran-den, är vi al-la fär-di-ga nu? nu?

Huvudmelodi

melodi 2

A

Nu ska vi gå till no-ten no-ten, no-ten no-ten, no-ten och no.

Em D Em

stämma

Nu ska vi gå till no-ten no-ten, no-ten no-ten, no-ten och no.

5 B

Ta nu kor-gen i han-den gå nu längs ut med stran-den, är vi al-la fär-di-ga nu?

D Em D Em

Ta nu kor-gen i han-den gå nu längs ut med stran-den, är vi al-la fär-di-ga nu?

Sång

Sjung visans två melodivarianter. Introet får gärna ha mera fritt och levande tempo, medan huvudmelodin sjungs med jämn och rytmiskt markerande puls.

Introts melodi och huvudmelodin kan sjungas som sådana, men prova gärna att kombinera med den enkla stämman!

Förslag till utförande:

1. Introet sjungs av solist, mindre grupp eller alla tillsammans.
2. Melodi 2 och stämma sjungs av alla tillsammans t.ex. två gånger.
3. Introts A-del sjungs en gång av solist, mindre grupp eller alla tillsammans.

9. Svinaherden

Trad. ursprungsvarianter
upptecknade i Lojo och Esbo
Arr: Marianne Maans

① melodi

Svi - na - her - den trap - par upp - för hö - ga lof - tes - bro. Sjung fa -

Cm F Cm

② stämma

Aa - - - - - aa.. Sjung fa -

3

ral - la - la - la - la. Med sönd - ri - ga strum - por och nä - ver - lap - pa skor. Sjung fa -

Bb Cm Cm F Cm

ral - la - la - la - la. Aa - - - - - aa.. Sjung fa -

6

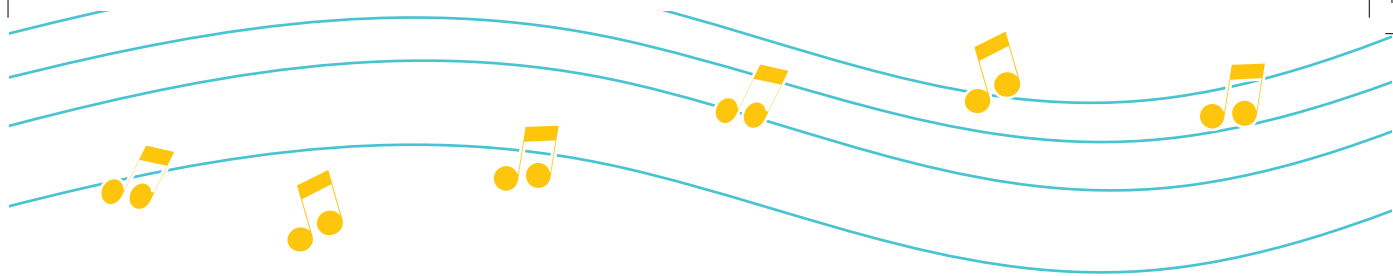
ral - la - la - la - la, sjung fa - ral - la.

Bb Cm

ral - la - la - la - la, sjung fa - ral - la.

2. Hör du sköna jungfru vad jag nu säger dig,
- Sjung farallalallala.
i morgon så går jag och klagar på dig.
- Sjung farallalallala, sjung faralla.

3. Hör min kära dotter vad jag nu säger dig.
- Sjung farallalallala.
Svinaherden står här och klagar på dig.
- Sjung farallalallala, sjung faralla.



4. Om dagarna så går han och vallar mina svin,
- Sjung farallalallala.
om natten får han ingen ro för kärleken din.
- Sjung farallalallala, sjung faralla.
5. Visst är det ju sant att jag i natt hos honom var,
- Sjung farallalallala.
men inte någon kärlek till honom jag har.
- Sjung farallalallala, sjung faralla.
6. Svinaherden sparkar av sig sina näverskor,
- Sjung farallalallala.
med glänsande guldsporrar han sedan där stod.
- Sjung farallalallala, sjung faralla.
7. Jag är ingen svinaherde, fast ni trodde så,
- Sjung farallalallala.
jag är den största konungson som uti England bor.
- Sjung farallalallala, sjung faralla.
8. Är du den största konungson som uti England bor,
- Sjung farallalallala.
min dotter skall du få med den äran så god.
- Sjung farallalallala, sjung faralla.
9. Svinaherden tager sköna jungfrun i sin famn
- Sjung farallalallala.
och giver henne guldring och konunganamn.
- Sjung farallalallala, sjung faralla.

Sjung och dansa ballad

Lär ut balladen till eleverna på gehör. Inläringen av verser kan göras stegvis t.ex. en ny vers /dag. Låt enskilda sångare fungera som försångare i versdelen, medan alla övriga faller in i trallrefrängen. Lär ut även den enkla stämman som i versen har endast en lång underliggande bordunton och en lätt stämma i trallrefrängen.

Lär ut balladstegen till gruppen: Två steg sidledes åt vänster och ett tillbaka åt höger. Dansa i ring med ballad-handfattning och sjung alla tillsammans. Låt även elever fungera som försångare. Försångaren leder dansen och bestämmer när verserna börjar. I eventuella pauser mellan verserna sjunger medsångarna bordunton, medan dansen hela tiden fortsätter. (Se närmare avsnittet för Dansbeskrivningar: Dansa ballad)

skämtvisa

hitta på nya verser

instrument

rita

10. Bakvända visan

Trad. sjungen av Svea Jansson, Nagu
Notuppteckning: Marianne Maans

I föl vid jul då gri - sa min ko, då drunk-na min kalv u - ti sol - sken. Jag
sad - la min stö - vel och smor - de min häst och spor - rar - na band jag vid ö - ra. Jag
låg att jag satt, jag dröm-de den natt, jag dröm-de den vi - san var bak-vänd satt. Jag bak-vänd satt.

2. Det var två skator som byggde ett bo,
de byggde ett bo på vår loge.
En höna det var som tog fatt i en hög
och flög med honom åt skogen.
[:Jag låg att jag satt, jag drömde den natt,
jag drömde den visan var bakvänd satt.:]

3. Laxen han klättrar i eketopp
och ristar ner stora lövgrenar.
Ekorren springer på havets botten
och vältrar upp stora stenar.
[:Jag låg att jag satt, jag drömde den natt,
jag drömde den visan var bakvänd satt.:]

Sång

Sjung visan och fundera på hur allt vore om det var bakvänt? Om saker och ting var helt tvärtom och alla kunde göra sånt som i vanliga fall är omöjligt. Har någon haft "bakvända" drömmar som i visan? Hitta på nya verser och prova att sjunga dem! Rita vad som händer i "Bakvända visan" eller i de egna nya verserna.

Bakvänd orkester

Skapa en "bakvänd orkester" där ni använder både vanliga och "konstiga" instrument (se fantasiorkester i låten "Julen i Fantásien").

Nedan grundrytmer för ackord- och rytminstrument:

Grundrytmer: $\frac{2}{4}$ ||:  :|| ||:  :|| ||:  :||

skämtvisa

hitta på nya verser

instrument

11. Tratt-hatt hade min man

Trad. upptecknad i Helsinge

Bearb. Marianne Maans

F C F Bb C

An - dras män - ner dro - go ut i fält men min man blev hem - ma.

5 F C F Bb C

An - dras män - ner ha - de ny - a hat - tar, men min man ha - de in - gen. Då
ny - a byx - or, in - ga.
ny - a stöv - lar, in - ga.

9 C F C F

tog jag mig en gam - mal tratt och la - ga min man ny - er hatt. Och
yxa hövel ny - a byxor.
ny - a stövlar.

13 C F C F

gam - la trat - ten blev ny - a hat - ten och tratt - hatt ha - de min man.
yx - an byx - an yx - byxa
höv - eln stöv - eln hövel - stövel

Sjung visan och hitta på nya verser

Hitta på nya kläder eller saker till mannen. Av vad kan man göra t.ex. en ny väst eller jacka? Finns det annat som mannen kunde behöva, mat, fordon o.dyl.?

Instrument

Pröva att kompa låten med ackord- och rytminstrument. Eftersom ackorden byter ofta kan det vara praktiskt att fördela de olika ackorden mellan olika personer/mindre grupper, så att någon spelar endast F-ackordet, någon annan endast C osv. De elever som är längre hunna på sina instrument kanske klarar av att spela alla ackord samt även melodi. Nedan exempel på grundrytm och några rytmvariationer för slagverk. Betona första slaget i takten lite mera än tvåan och trean.

Grundrytm: $\frac{3}{4}$ ||:  ||:

Rytmvariationer: ||:  ||: ||:  ||: ||:  ||: ||:  ||:

(slagverk)

12. Vion Standion Standarion

Trad. upptecknad i Borgå

1. Ha - de jag mig en så - dan en man, som kun - de gö - ra mig e - na går - da. En
 li - ten tid jag på går - den såg, jag fråg - te vad den går - den skul - le

5. Går - den het - te Vi - on Stan - di - on Stan - da - ri - on.
 he - ta?

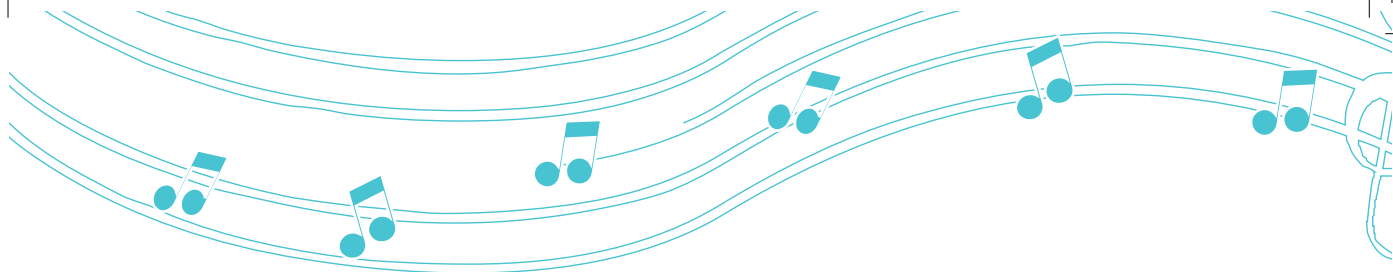
10. 2. Ha - de jag mig en så - dan en man, som kun - de gö - ra mig en - a gub - be. En
 li - ten tid jag på gub - ben såg, jag fråg - te vad den gub - ben skul - le he - ta?

15. Gub - ben he - te Or - ka och snor - ka. Går - den het - te Vi - on Stan - di - on Stan - da - ri - on.

21. 3. Ha - de jag mig en så - dan en man, som kun - de gö - ra mig e - na gum - ma. En
 li - ten tid jag på gum - man såg, jag fråg - te vad den gum - man skul - le

25. Gum - man het - te Skram - me - li - tas - ka. Gub - ben he - te Or - ka och Snor - ka Går - den het - te
 he - ta?

31. Vi - on Stan - di - on Stan - da - ri - on. 4. Ha - de jag mig en osv. v. 4-11



1. Hade jag mig en sådan man, som kunde göra mig ena gårda. En liten tid jag på gården såg, jag frågte vad den gården skulle heta? Gården hette Vion Standion Standarion.
2. Hade jag mig en sådan en man, som kunde göra mig ena gubbe. En liten tid jag på gubben såg, jag frågte vad den gubben skulle heta? Gubben hette Orka och Snorka. Gården hette Vion Standion Standarion.
3. Hade jag mig en sådan en man, som kunde göra mig ena gumma. En liten tid jag på gumman såg, jag frågte vad den gumman skulle heta? Gumman hette Skrammelitaska, Gubben hette Orka och Snorka. Gården hette Vion Standion Standarion.
4. Hade jag mig en sådan en man som kunde göra mig ena piga. En liten tid jag på pigan såg, jag frågte vad den pigan skulle heta? Pigan hette Ingelimaska, Gumman hette Skrammelitaska, Gubben hette Orka och Snorka. Gården hette Vion Standion Standarion.
5. Hade jag mig en sådan en man som kunde göra mig ena dränge. En liten tid jag på drängen såg, jag frågte vad den drängen skulle heta? Drängen hette Hurtig och Lustig, Pigan hette Ingelimaska, Gumman hette Skrammelitaska, Gubben hette Orka och Snorka. Gården hette Vion Standion Standarion.
6. Hade jag mig en sådan en man som kunde göra mig ena häste. En liten tid jag på hästen såg, jag frågte vad den hästen skulle heta? Hästen hette Springa och Smälla, Drängen hette Hurtig och Lustig, Pigan hette Ingelimaska, Gumman hette Skrammelitaska, Gubben hette Orka och Snorka. Gården hette Vion Standion Standarion.
7. Hade jag mig en sådan en man som kunde göra mig ena hunde. En liten tid jag på hunden såg, jag frågte vad den hunden skulle heta? Hunden hette Ut Ut Skälla, Hästen hette Springa och Smälla, Drängen hette Hurtig och Lustig, Pigan hette Ingelimaska, Gumman hette Skrammelitaska, Gubben hette Orka och Snorka. Gården hette Vion Standion Standarion.
9. Hade jag mig en sådan en man som kunde göra mig ena kudda. En liten tid jag på kuddan såg, jag frågte vad den kuddan skulle heta? Kuddan hette Mjölka i Skjula, Hunden hette Ut Ut Skälla, Hästen hette Springa och Smälla, Drängen hette Hurtig och Lustig, Pigan hette Ingelimaska, Gumman hette Skrammelitaska, Gubben hette Orka och Snorka. Gården hette Vion Standion Standarion.

Kom ihåg lek

För varje vers får man allt fler konstiga namn att minnas. Låt inte den till synes långa noten avskräcka dig, visan är egentligen ganska lätt!

13. Dans en liten docka

Trad. upptecknad i Borgå
Arr: Marianne Maans

Intro



Vers

5

melodi

Dans' en li - ten doc - ka, spel' en li - ten man. Spe - le-man har gått till sko - gen.

mellan-stämma

Dans' en li - ten doc - ka, spel' en li - ten man. Spe - le-man har gått till sko - gen.

Dm Gm A7 Dm

intro/stämma

Damm - dam damm - dam damm - damm dei - da.

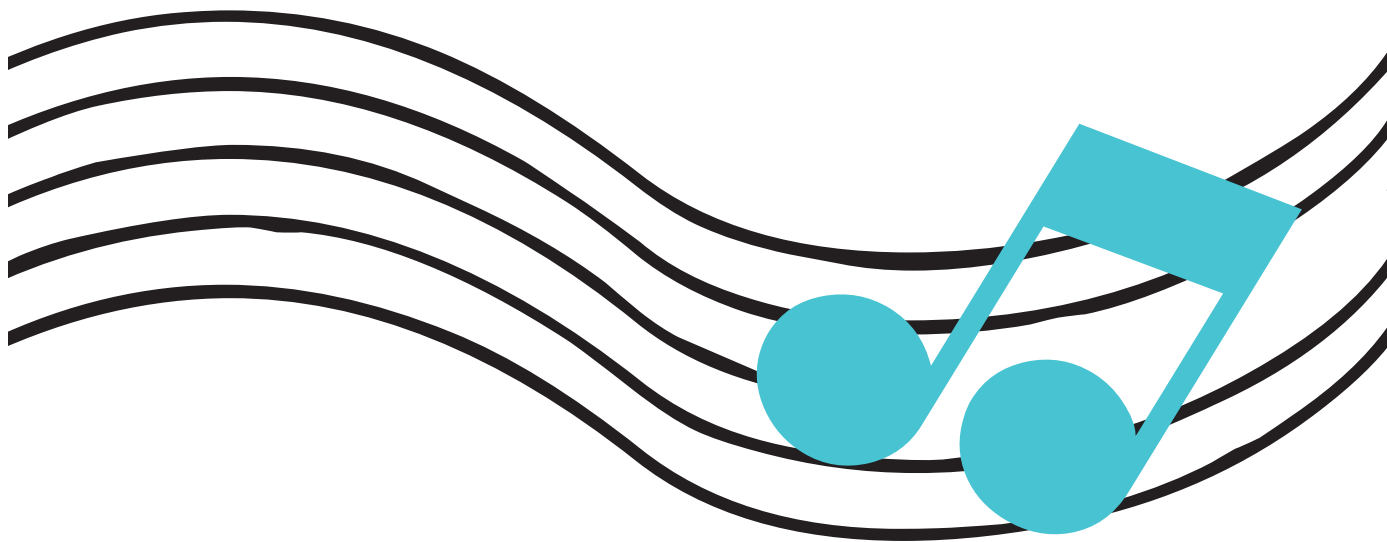
9

Var är min hatt och var är min käpp och var är min soc - ker doc - ka
Hat - ten är här och käp - pen är där, men soc - ker doc - kan hon är bor - ta.

Var är min hatt och var är min käpp och var är min soc - ker - doc - ka?
Hat - ten är här och käp - pen är där, men soc - ker doc - kan hon är bor - ta.

Dm Gm A7 Dm

Damm - dam damm - dam damm - damm dei - da.



Intro och visans rytmik

Börja med att sjunga visans Intro, som också fungerar som ackompanjerande understämma till melodin. Träna rytmen genom att klappa: lång-kort, lång-kort... Prova också att gå till rytmen och känn den gungande rytmen i hela kroppen. Låt det svikta mjukt i knäna och låt armarna röra sig med naturligt.

Melodi

Sjung melodin med text. Träna särskilt rytmen i takt 6: "spel en liten man" och triolerna i takt 9-10: "Var är min hatt och var är min käpp". Rytmen ger visan sväng och suggestivitet!

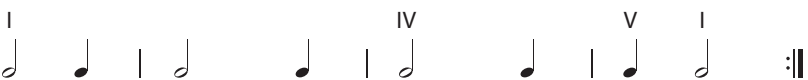
Stämmor

Kombinera melodin med den ackompanjerande intro/stämman. Försök att hitta den gemensamma pulsen.

Ifall ni vill prova sjunga trestämmigt, ta med även mellanstämmen med en mindre grupp av sångare.

Kantele

Visan är jättefin att sjungas också utan stämmor! Kompa på 5-strängad kantele stämd i D-moll (d, e, f, g, a).

Kantelekomp: $\frac{3}{4}$ ||:  :||

sjömansvisa

stämsång

hitta på nya verser

14. En sjömans brud

Trad. sjungen av Viktor Johansson, Houtskär
Arr: Marianne Maans

Versrad 1 **Refräng 1**

③ melodi/stämma 1. En sjö - mans brud skall blå - klädd gå. Ri - o ri - o

① melodi 1. En sjö - mans brud skall blå - klädd gå. Ri - o ri - o
F C B♭ F C7

② stämma 1. En sjö - mans brud skall blå - klädd gå. Ri - o ri - o

Versrad 2 **Refräng 2**

4 rej. Att hon skall lik - na böl - jan blå. Håll an så god.

rej. Att hon skall lik - na böl - jan blå. Håll an så god.
F B♭ C7 F

rej. Att hon skall lik - na böl - jan blå. Håll an så god.

2. En sjömans största nöje är.
-Rio rio rej.
Att hålla vackra flickor kär.
-Håll an så god.

3. När som en sjöman går iland.
-Rio rio rej.
Då tar han flickan i sin famn.
-Håll an så god.

4. Stormen ryter och åskan går.
-Rio rio rej.
Då måste en sjöman på däck stå.
-Håll an så god.

5. Åskan dundrar knall på knall.
-Rio rio rej.
Då står en man vid varje fall.
-Håll an så god.

Sång

- ① Sjung melodin med hela gruppen.
- ② Lär ut även understämman till alla, men låt sedan sångare med ett lägre röstläge sjunga den tillsammans med melodi.
- ③ Sjung melodi/stämma ifall ni vill sjunga trestämmigt i refrängerna. Eleverna kan också variera, improvisera och hitta på egna stämmor i både versrader och refränger.

Arrangemang

Förslag 1.

Versrader: Alla sjunger melodi. Refränger: Sjung i stämmor. Variera dynamiken mellan olika verser. Gör även nyanseringar inom verserna.

Förslag 2 med inslag av solister eller mindre grupper.

Gör ett omväxlande arrangemang så solister eller smågrupper sjunger versrader och alla sedan tillsammans i refrängerna.

Exempel på versfördelning:

1. Tutti (alla) sjunger melodi unisont.
2. Solist sjunger versrader, Tutti sjunger refränger i stämmor.
3. Solist sjunger versrader, Tutti sjunger refränger i stämmor.
4. Solist sjunger versrader, Tutti sjunger refränger i stämmor.
5. Tutti sjunger i stämmor.

Hitta på nya sångverser

Låt eleverna hitta på egna sångverser enligt versreglerna nedan, enskilt eller i grupper. Versraderna är korta och det är ganska lätt att göra nya verser. Sjung de nya verserna och låt eleverna göra egna arrangemang.

Versregler:

- Texten ska gå att sjunga till samma melodi och puls som visan har.
- Versraderna har slutrim, ex. "En sjömans brud skall blåklädd **gå**, att hon skall likna böljan **blå**."
- Versrader 1 och 2 bygger på samma tema, varav första textraden är en inledning och den andra en fortsättning.



kanon
stämsång

15. Lammena små

Trad. upptecknad i Helsinge
Arr: Marianne Maans

② stämma

Jag gick mig ut med lam - me - na små och ha - de ej den som

Em D Em Em D

① melodi

Jag gick mig ut med lam - me - na små och ha - de ej den som

③ stämma

Jag gick mig ut med lam - me - na små och

4

grä - set kund' slå, om som - ma - ren till vin - te - ren, om som - ma - ren till

Em Em D Em Em D

grä - set kund' slå, om som -ma - ren till vin - te - ren, om som -ma - ren till

ha - de ej den som grä - set kund' slå, om som -ma - ren till vin - te - ren, om

7

1. vin - te - ren. Jag gick mig ut med vin - te - ren. 2. vin - te - ren.

1. Em Em D 2. Em D Em

vin - te - ren. Jag gick mig ut med vin - te - ren.

1. som - ma - ren till vin - te - ren. Jag som - ma - ren till vin - te - ren. 2. som - ma - ren till vin - te - ren.

Sjung

- ① Sjung visans melodi med hela gruppen.
- ② Lär ut stämma 2 till sångare med ett högre röstläge. Kombinera med melodin.
- ③ Lär ut stämma 3 till sångare med ett lägre röstläge. Stämma 3 är en kanonstämma som börjar en takt senare än melodi och stämma 2.

Kanon

Stämma 3 är den egentliga kanonstämman i arrangemanget, men man kan också sjunga kanon i de övriga melodi och stämma 2. Prova att sjunga melodin som kanon genom att låta halva gruppen inleda en takt senare.

Sångarrangemang

Börja unisont med melodi och tag för varje omtagning med en ny stämma. Var noga med att hålla rytmen. När visans steg 1-3 fungerar, kan ni för skojs skull prova att sjunga kanon i alla stämmor. Det blir en rolig kakofoni med sammanlagt sex olika stämmor!

1. Melodi
2. Melodi + stämma 2.
3. Melodi, stämma 2 + stämma 3 - i repris så många gånger ni vill!

4. "Kakofoni": Sjung kanon i varje stämma = melodi + kanon, stämma 2 + kanon, stämma 3 + kanon!

sånglek

stämsång

kantele och rytminstrument

16. Fyra flickor

Trad. sjungen av Sylvia Sundström, Kökar

Arr: Marianne Maans

klapp!

③ stämma La-di da - a - di da-di dej - da. La - di da -

D A7 D

① melodi Fy-ra flic-kor i en ring al-la mun - tert gla - da, gos-sar gå här runt om-kring

② stämma Fy-ra flic-kor i en ring, al-la mun-tert gla - da, gos-sar gå här

7 klapp! klapp!

a - di da-di dej - da. La-di da - a - di da-di dej - da.

A7 D A7 D

som kan mig be - ha - ga. Tral -la-la lal-la lal- lal - la tral-lal-lal-lal - la, tral-la-la-lal-la

runt om-kring som kan mig be - ha - ga. Tral -la-la lal-lal -lal-lal- la tral-lal-lal-lal - la

17. Hönspolska

Trad. upptecknad i Kimito och Korsholm

Arr: Marianne Maans

A

③ stämma 1. Vil - le ni vil - le ni ve - ta, el - ler ska vi gå och le - ta,

① melodi 1. Vil - le ni vil - le ni ve - ta, el - ler ska vi gå och le - ta,
E

② stämma 1. Vil - le ni vil - le ni ve - ta, el - ler ska vi gå och le - ta,

B

3 var som hö - nan har sitt bo? Jo, där i det mör-ka lid - ret

var som hö - nan har sitt bo? Jo, där i det mör-ka lid - ret
D E E D

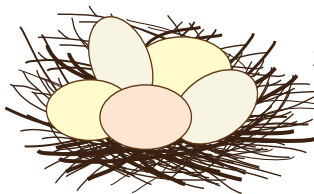
var som hö - nan har sitt bo? Jo, där i det mör-ka lid - ret

6

där som in-gen an-nan sir det, där har hö - nan båd' ägg och bo.

där som in-gen an-nan sir det, där har hö - nan båd' ägg och bo.
E D E D E

där som in-gen an-nan sir det, där har hö - nan båd' ägg och bo.



2. |:Hönan hon värper och värper, hönan hon värper och värper,
men ingen vet var hon har boet sitt.:|
|:Jo, där i det mörka lidret, där som ingen annan sir det,
där har hönan båd' ägg och bo.:|

Sång

- ① Lär ut visans text och melodi till hela gruppen. Öva texten även genom att säga orden i rytm med talröst, till först i korta fraser och så småningom hela visan.
- ② Sjung den lägsta stämman med elever som har ett lägre röstläge. Prova att sjunga tillsammans med melodin.
- ③ Sjung den högsta stämman med elever som har ett högre röstläge. Kombinera med melodi och stämman 2. Låt melodin ha det största antalet sångare.

Klapprytm

Låten går i trefjärdelstakt, träna först att hitta den angivna grundpulsen. Klappa tre slag i takten och ge ettan en lite tyngre klapp!

Prova sedan att hitta den "underliggande" rytmen av åttondelar som är angiven under B-delens klapprytm. Håll samma puls som tidigare, men klappa med lätta, korta slag på varje ord: "Ett-och två-och tre-och"

Klappa nu A-delens klapprytm till samma grundpuls som tidigare. Använd orden: "lång, kort, kort-" till hjälp för att hitta rytmen lättare. Märk att taktens två korta noter har olika längd!

I B-delens klapprytm klappas s.k. baktakt, på pulsslagens "lätta" taktadel. Träna genom att med foten stampa pulsslagen "Ett - två - tre" och klappa lätt på orden "och". Observera att sista takterna är likadana i A- och B-delen!

Kombinera till slut klapp med sång. Fördela stämmor och klapp mellan olika grupper. Experimentera med att bygga upp ett roligt arrangemang med allt som gruppen lärt sig!

A

Klapprytm: $\frac{3}{4}$ II: :||
Lång kort kort, lång kort kort, lång kort kort, lång kort kort.

Grundpuls: $\frac{3}{4}$ II: :||
Ett två tre, ett två tre, ett två tre, ett två tre.

B

Klapprytm: $\frac{3}{4}$ II: :||
Ett och två och tre och, ett och två och tre och, ett och två och tre och, ett och två och Tre!

Åttondelar: $\frac{3}{4}$ II: :||
Ett och två och tre och, ett och två och tre och, ett och två och tre och, ett och två och tre och

stämsång

instrument

kantele

18. Silver och gull

Trad. sjungen av Maria Eriksson, Sibbo
Notuppteckning och arr: Marianne Maans

Vers

A **B**

② stämma

Har du nå-gon an - nan så ta den. Sil - ver och gull

① melodi

Har du nå-gon an - nan så ta den. Sil - ver och gull

piano
gitarr
m.fl.

Dm Am Dm

5-strängad
kantele

I V I

3/4

5

gi - ver jag dig. Ta den du fick u - tav mig, ta dig en ann **Fine**

gi - ver jag dig. Ta den du fick u - tav mig, ta dig en ann. **Fine**

Am Dm Am Dm

V I V I

Fine

Mellanspel

A

melodi

piano
gitarr
m.fl.

5-str.
kantele

B

12

D.C. al Fine

D.C. al Fine

D.C. al Fine

Vers

- ① Sjung melodin med hela gruppen. Spela komp till låten och notera att ackordet i versen byter till A-moll på ordet "ta", för att sedan gå tillbaka till D-moll i följande takt. Senare i mellanspelet håller man ut längre på första ackordet.
- ② Öva stämman med elever som sjunger i ett högre tonläge. Låt melodin ha ett större antal sångare än stämman. Sjung tillsammans med kompet.

Mellanspel

Öva mellanspelet med melodi på valbart instrument, stämman på piano och ackordkomp. Ifall det inte finns instrumentalister för melodin, kan den t.ex. nynnas av sångarna. Observera att ackordbytena i mellanspelet är annorlunda än i versen.

Spela hela arrangemanget: Vers - Mellanspel - Vers.

sång

instrument

19. Liten piga

Trad. sjungen av Xenia Rönnblom, Nagu
Arr: Marianne Maans

① melodi

1. Li - ten pi - ga sit - ter i di - ke, sö - mar sil - ke vi - ta.

alt. 2)

stämmer instr.

alt. 1)

piano gitarr m.fl.

Dm C Dm

5

Öl och mat det har hon nog men pen - gar har hon li - te.

Dm A7 Dm

2. Syster gav mig nål och tråd och bad mig sitta och söma.
Bror gav mig bok i hand och bad mig läsa och skriva.

3. Far gav mig häst och sadel och bad mig kör ut och rida,
men mor hon greit och illa leit och bad mig hemma bliva.

Sång

① Sjung visans tre verser med gruppen.

Rytmik

Träna visans rytmik genom att trumma alternativen 1-5 nedan. Spela på slagverk som congas o.dyl. eller trumma med händerna mot benen eller på ett bord. Trumma turvis vänster och höger hand.

Grundrytmer:

1) $\frac{6}{8}$ ||:  :||

2) ||:  :||

3) ||:  :||

4) ||:  :||

Instrument

Låt deltagarna välja instrument. T.ex. piano, gitarr, slagverk, xylofon, flöjt o.dyl. fungerar bra i arrangemanget.

Ackord

Träna ackordkomp på instrumenten. Ifall ackordbytena känns för snabba, fördela ackorden mellan olika personer, så några spelar Dm, några C och några A7.

Melodi på instrument

Elever som kan grunderna på sitt instrument, kan lära sig att spela visans melodi.

Stämmor

Alternativ 1 är en lätt stämma bestående av endast två tonhöjder.

Alternativ 2 är lämplig för elever som redan spelat ett instrument en tid. Ge noten som stöd om det behövs.

Pröva att spela melodi, stämmor, komp och slagverk tillsammans. Var noga med att hålla tempot. Träna tillräckligt långsamt i början. Pröva att göra ett arrangemang av låten!

Förslag till arrangemang

1. Intro: Slagverk spelar rytmalternativ 2 och 3 i lämpligt antal repriser.
2. Vers 1 sång tillsammans med slagverk.
3. Vers 2 - " - .
4. Mellanspel 2 ggr: Tutti (alla). Instrumentalist spelar melodi, alternativt kan sångarna tralla melodin. Stämmor på instrument, komp på piano, ackordinstrument och slagverk.
5. Vers 3 sång. Komp på piano, ackordinstrument och slagverk.
6. Instrumental 1-2 ggr: Tutti. Sångarna trallar, instrumentalister spelar melodi och stämmor, komp på piano, ackordinstrument och slagverk.



stämsång

instrument

20. Ett, två, tre och fyra

Trad. melodi upptecknad i Korsnäs
Textvarianter uppt. i Korsnäs och Nagu
Arr: Marianne Maans

① melodi

1. Ett, två, tre och fy - ra, låt oss lus - ti - ga va - ra.
2. Brom - sar - na sur - ra, kat - ten slår up - på trum - man.

② stämma

1. Ett, två tre och fy - ra låt oss lus - ti - ga va - ra.
2. Brom - sar - na sur - ra, kat - ten slår up - på trum - man.

③ piano
gitarr
m.fl.

Am E7 Am E7

5

1.

Och när sor - gen kom - mer, lå - ta vi hen - ne fa - ra.

Och när sor - gen kom - mer, lå - ta vi hen - ne fa - ra.

1.

Am E7 Am

1 2 3 4 1 2 3 4

9. 2.

Fy - ra möss u - ti dan-sen går, he - la värl - den dun - drar.

Fy - ra möss u - ti dan-sen går, he - la värl - den dun - drar.

Am E7 Am E7 Am

Sång och instrument

- ① Sjung melodin med hela gruppen.
- ② Lär ut stämman till sångare med ett lägre röstläge.
- ③ Bilda instrumentgrupper för ackordinstrument, slagverk och piano. Lär ut pianostämman i sin helhet, eller i förenklade versioner: t.ex. endast bas eller diskant. Pianostämmorna kan även spelas på andra instrument.

Kompa på gitarr enligt de första grundrytmerna. Ifall ackordbytena känns för snabba, fördela ackorden mellan olika personer, så några spelar endast Am och några E7.

Träna grundrytmer på slagverk och välj vilken rytm passar bäst för respektive instrument. Prova sedan sång och alla instrument tillsammans.

Grundrytmer för komp:

Visan är en variant av den över hela Europa spridda La folia-melodin, vilken är känd som en portugisisk dans redan på 1500-talet. Melodin har i århundraden inspirerat musiker och kompositörer till nya variationer och arrangemang bl.a. Corelli, Bach och Marais. I den finländska folkmusiktraditionen har låten sjungits t.ex. som sånglek och vaggvisa, samt spelats på fiol. Fiollåten kallas också "Lampaan polska" och används av kompositören Toivo Kuula i hans verk med samma namn.

21. Julen i Fantásien

Trad. sjungen av Ola Brenner, Åbo
Bearb. Marianne Maans

Vers C

1. Hör - du min lil - la kä - ra sö - ta vän, nu ska jag för dig be - rät - ta, hur

5 F C G7 C

ju - len var i Fan - tá - si - en u - ti nit - ti - ni - e gra - ders het - ta. Och

9 Refräng F C D7 C

skru - bi - lut - tan och skru - bi - lej för fi - li - bom och flöjt och fu - ga.

13 F rit. C

Gla - di - lit - tan och gla - di - lej och int' ska ni tro jag står här och bör - jar lju - ga.

2. Julbocken var en gammal elefant som stoltade på träbein.
På svansen hängde äpplena galant och ljusen uppå snabeln.
[:Skrubiluttan och skrubilej för filibom och flöjt och fuga.
Gladilittan och gladilej och int' ska ni tro jag står här och börjar ljuga.:]

Fantasiorkester

Bilda en fantasiorkester där ni förutom på vanliga instrument använder även t.ex. köksredskap, verktyg, leksaksinstrument, elektronik och andra tillbehör. I fantasiorkestern kan man spela på nästan vad som helst: lergökar, bjällror, burkar, skålar och apparater. Bygg egna fantasiinstrument!

Instrumentgrupper

Dela in orkestern i små grupper med olika ljudkaraktär. Kombinera så att även instrument med svagare klang hörs, undvik att ha för skarpt och starkt ljudande instrument. Lek med ljuden, lyssna på ljudens karaktär, samklang och skillnader. Hitta på namn åt instrumentgrupperna. Nedan exempel på olika grupper i en Fantasiorkester:

Förslag till upplägg för fantasiorkester

Dirigera

Dirigera orkestern med lättförståeliga "målande" hand- och kroppsrörelser, även om du inte lärt dig traditionell dirigering. Använda fritt valda rörelser som eleverna förstår och känns naturliga för dig. De viktigaste tecknena är "börja spela" och "sluta spela". Gör musicerandet till en rolig lek och kommunicera med hjälp av musiken och kroppsspråket. Lek med nyanser i dynamiken och skapa effekter i musiken genom att växla i ljudstyrka. Låt musiken ibland växa starkare och tona ibland ner till knappt hörbart. Med nyanserna blir vi mera lyhörda för klangerna och samspelet. Nedan finns några grundrytmter för olika kompinstrument givna.

Börja spela = Visa uppmärksamhet till den grupp som du vill att ska spela Visa med tydligt kroppsspråk när gruppen ska börja, markera visans rytm med tydliga handrörelser.

Sluta spela = Fäst gruppens uppmärksamhet med hela ditt kroppsspråk och din blick. Stanna upp händernas rörelse och visa samtidigt en dämpande nedåtgående rörelse. Du kan också visa med pekfinger över din mun, när man ska sluta spela.

Grundrytmter för komp:

1) $\frac{3}{4}$ ||: ♩ ♩ ♩ :||

2) ||: ♩ ♩ :||

3) ||: ♩. :||

Arrangemang för sång och tre instrumentgrupper

Sjung och spela alla tillsammans eller utse skild sånggrupp, ifall det är svårt att spela och sjunga samtidigt. Ifall ackorden känns svåra, fördela dem mellan olika personer, så några spelar endast C, några endast F osv. Enklaste alternativet på piano är att spela ackordets grundton på taktens första slag, tag med flera toner och båda händerna efter hand.

Sång vers 1.

Hör du min lilla kära söta vän nu ska jag för dig berätta,
hur julen var i Fantásien uti nittiniegraders hetta.

Refräng + instrumentgrupp 1.

:|:Skrubiluttan och skrubilej, för filibom och flöjt och fuga.
Gladilittan och gladilej och int' ska ni tro jag står här och börjar ljuga. :|

Sång vers 2.

Julbocken var en gammal elefant som stoltade på träbein.
På svansen hängde äpplena galant och ljusen upp på snabeln.

Refr. + instrumentgrupp 2.

:|:Skrubiluttan och skrubilej, för filibom och flöjt och fuga.
Gladilittan och gladilej och int' ska ni tro jag står här och börjar ljuga. :|

Mellanspel alla grupper
turvis i fri längd t.ex. 4-8
takter per grupp.

- Instrumentgrupp. 3 (elektronik, leksaksinstrument m.m.)
- Instrumentgrupp. 1 (köksredskap, rytmägg m.m.)
- Instrumentgrupp 2 (fantasi- och vanliga instrument)
- Upprepa spel/grupper så många gånger ni vill.

Sång vers 2

Refr. + instrumentgrupp 3

Hör du min lilla kära söta vän nu ska jag för dig berätta,
hur julen var i Fantásien uti nittiniegraders hetta.
:|:Skrubiluttan och skrubilej, för filibom och flöjt och fuga.
Gladilittan och gladilej och int' ska ni tro jag står här och börjar ljuga. :|

Källor

Källhänvisningar i text

- 1) http://ethesis.siba.fi/files/timon_lisuri_27.1.11.pdf 01.01.2014
- 2) [http://sv.wikipedia.org/wiki/R%C3%B6stl%C3%A4ge_\(s%C3%A5ng\)#cite_note-2](http://sv.wikipedia.org/wiki/R%C3%B6stl%C3%A4ge_(s%C3%A5ng)#cite_note-2) 01.01.2014
- 3) www.mah.se/Om-Malmo-hogskola/Malmo-akademiska-kor-och-orkester/ROSTRATTNY/Min-rost--Din-rost/Sjunga-med-barn/ 01.01.2014
- 4) Ivarsdotter, Anna, 1995. Lockrop & Vallåtar – Ancient Swedish Pastoral Music s.10. Caprice Records CAP21483. Sverige.
- 5) Brodin, Gereon, 1993. Musikordboken s. 28. Borås.

Källor till repertoar

1. Vem vill byta hästar. Hahnsson, Stina, 1996. Kom ska vi dansa - kom ska vi sjunga s. 134. Helsingfors.
2. Esika vesika. Maans, Marianne, 2013. Muntlig tradition. Esbo.
3. Kom ska du få en sväng. Maans, Marianne, 2006. Musik och människor – folkmusik från Kristinestadsnejden s. 57. Vasa.
4. När jag gick på Stockholms bro. Wessman, V. E. V., 1962. Finlands svenska folkdiktning VIII s. 151. Helsingfors.
5. Adam hade sju söner. Hahnsson, Stina, 1996. Kom ska vi dansa - kom ska vi sjunga s. 33. Helsingfors.
6. Tag en annan. FMI MC 12. Det kom ett folk från skären. Visor från Kökar. 1995. Vasa.
7. Nyckeln till kungens trädgård. Wessman, V. E. V., 1962. Finlands svenska folkdiktning VIII s. 697-698. Helsingfors.
8. Ville ni gå till noten. Andersson, Otto, 1963. Finlands svenska folkdiktning VI A1, s. 14. Helsingfors.
9. Svinaherden. Adolfsson-Forslin, Alfild, 1937. Budkavlen s. 123-124. Åbo. Andersson, Otto, 1934. Finlands svenska folkdiktning V 1. s 26. Helsingfors.
10. Bakvända visan. FMI CD 11. 1994. Föregångare, Sveriges radios dokumentära folkmusikinspelningar i Finlands svenskbygder 1957-1962. Vasa.
11. Tratt-hatt hade min man. Lagus, Ernst, 1887. Nyland s. 348-349. Helsingfors.
12. Vion Standion Standarion. Wessman, V. E. V., 1962. Finlands svenska folkdiktning VIII s. 709-711. Helsingfors.
13. Dans en liten docka. Wessman, V. E. V., 1962. Finlands svenska folkdiktning VIII s. 1-2. Helsingfors.
14. En sjömans brud. FMI CD 11. 1994. Föregångare, Sveriges radios dokumentära folkmusikinspelningar i Finlands svenskbygder 1957-1962. Vasa.
15. Lammerna små. Andersson, Otto, 1967. Finlands svenska folkdiktning V 3, s. 634. Helsingfors.
16. Fyra flickor. FMI MC 12. Det kom ett folk från skären. Visor från Kökar. 1995. Vasa.
17. Hönspolska. Andersson, Otto, 1963. Finlands svenska folkdiktning VI A1, s. 23 och s. 212. Helsingfors.
18. Silver och gull. Maans, Marianne 2013. Muntlig tradition. Esbo.
19. Liten piga. Ljudband 1962:26. Dahlström, Greta. Svenska litteratursällskapet/Folkkultursarkivet, Helsingfors.
20. Ett två tre och fyra. Andersson, Otto, 1967. Finlands svenska folkdiktning V 3, s. 496-497. Helsingfors. Krohn, Ilmari. 1975. Vanhoja pelimannisävelmiä s. 75-76. Tavastehus. Brodin, Gereon, 1993. Musikordboken s. 83, Borås. Ala-Könni, Erkki, 1982. Suomalainen polska s. 210-211. Kaustby.
21. Julen i Fantásien. FMI CD 11. 1994. Föregångare, Sveriges radios dokumentära folkmusikinspelningar i Finlands svenskbygder 1957-1962. Vasa.



Metodhandboken vill inspirera till mångsidigt folkmusikutövande med barn och unga. Många av folkmusikens element är gemensamma för folk runt om i världen. Styrkan ligger i mångfalden och det personliga greppet. Folkmusiken ger fantastiska ramar till glädje, samspel, kreativitet och utvecklande av det egna uttrycket i barn- och ungdomsverksamhet.

Metodhandboken innehåller folkmusikrepertoar och handledning, samt har en ljudbilaga i mp3-format på hemsidorna: www.lirarna.fi, www.mwi.fi, www.osterbotten.fi/bark, www.taikalamppu.fi, www.dunk.fi, www.sls.fi/folkmusik.

Metodhandboken är en gemensam satsning av aktörerna inom folkmusiknätverket Lirarna: MWI, BARK, DUNK och SLS/FMI.

ISBN 978-951-592-133-8

Utgiven av Stiftelsen för Martin Wegelius Institutet och Österbottens förbund, publikation nr 81.



www.taikalamppu.fi

